

Havnespy – En fremtidig risiko for Oslofjordens biologiske mangfold?

Etter at havnespy ble oppdaget i Stavanger i november 2020, som første gang i Norge, har den blitt observert flere steder på Vestlandet, fra Egersund til Gulen. Arten er også funnet etablert på øya Koster i Sverige, noe som kan utgjøre en risiko for spredning til Oslofjorden.

Havnespy-observasjoner i Norge og Sverige (Koster). Kart hentet fra GBIF.

Hva er havnespy?

Havnespy, også kalt Japansk sjøpung, er en art av kolonidannende sekkedyr. Kolonidannende betyr at mange individer lever sammen. De danner en sammenhengende struktur som lett kan misforstås som ett individ. Det at de er kolonidannende gir de spesielle spredningsstrategier, blant annet ved fragmentering. Dersom kun en liten bit av en koloni blir adskilt fra resten, kan denne drive med strømmen, feste seg, og danne en helt ny koloni et annet sted. Noe spesielt for havnespy er at kolonier også kan dryppe ned på bunnen over tid og danne nye kolonier.

I Engøysundet i Stavanger er store deler av havbunnen overgrodd av fremmedarten. Foto: Rudolf Svensen/Museum Stavanger.

Selv om det kan være vanskelig å tenke seg, er havnespy faktisk et dyr. Det er voksestadiet vi ser som kolonier, men arten har også et larvestadie. Larvene er generelt helt sentrale for spredningsprosessene hos sekkedyr. Spredningen kan forsterkes ved menneskelig aktivitet.

Etter befruktning (som skjer ved utskillelse av spermier i vannet som befrukter andre individer) dannes det egg og deretter larver. Larvene er fritt svømmende

og har en begrenset tid på å finne et substrat å feste seg til. Larvene fester seg og danner en egen koloni. Kolonien dannes ved at individet kloner seg selv om og om igjen. Arten kan feste seg på det meste, alt fra menneskeskapte objekter som flytebrygger, tau, påler, båter og dekk, til berg, stein og andre organismer.

Havnespy-larvene må vanligvis feste seg i løpet av et døgn, og har derfor et begrenset spredningspotensiale på egenhånd. Spredning av arten over større områder skjer derfor ved at larven fester seg på skip, flytebrygger, fendere, lektere og liknende, for å danne kolonier. Når disse gjenstandene flyttes og koloniene sender ut egne larver, vil de kunne spre seg til et helt nytt område. Dette kan være langt fra dens opprinnelse, til steder ikke finnes havnespy fra før.

Skipstrafikk fra er mulige spredningskilder for fremmede marine arter. Skip som ligger til kai i flere dager om gangen utgjør en spesiell risiko.

En trussel for lokale økosystemer

Havnespy, slik som andre sekkedyr, er filtrerende organismer. De spiser små partikler som plankton og annet organisk materiale ved å filtrere vann. Grunnen til at arten er kjent for å bli et problem er at den vokser veldig raskt, og ofte på toppen av andre fastsittende organismer som alger, muslinger, mosdyr og sekkedyr. Over tid kan den fullstendig dekke til og kvele annet liv. Ettersom lokale arter av slike organismer skaper balanse i økosystemet, vil havnespy, ved å presse ut disse, skape økt ubalanse. Flere av disse fastsittende organismene er både viktige matkilder, substrater, og skjulesteder for flere dyr. Tap av slike nøkkelarter vil da føre til tap av mat og habitat.

Havnespy kan vokse oppå, og dekke til andre organismer. Her ser vi en koloni voksende på alger, og i ferd med å overta substratet til en sjøanemone. Foto: Rudolf Svensen/Museum Stavanger.

Havnespy har ingen naturlige fiender i Norge. Uten fiender kan fremmedarter spre seg hurtig. I Japan er havnespy mat for både kråkeboller og sjøstjerner. I Norge vet vi ikke om noen arter som har havnespy som matkilde. Når ingen holder arten i sjakk, vil populasjonene av sekkedyret bare fortsette å vokse. Det går på bekostning av naturmangfoldet og kan på sikt føre til kollaps i økosystemet.

Havnespy er også kjent for å kunne påføre store økonomiske skader på oppdrettsanlegg og annen akvakultur. Arten er vurdert som «Svært høy risiko» (SE) på fremmedartslista.

Mulige tiltak

Områder hvor havnespy har blitt etablert kan det være en stor utfordring å bli kvitt det. I flere tilfeller fra utlandet har det ikke vært mulig. Etter at mye tid og ressurser har blitt brukt for å fjerne arten, har den over tid dukket opp igjen.

Fysisk fjerning kan fungere på enkeltkolonier. Likevel er risikoen høy for videre spredning ved at små fragmenter blir spredt i vannet. En løsning kan være å fjerne selve substratet til enkeltkolonier, for eksempel fjerne steinen en koloni er festet på. Steder hvor havnespy har levd over en lenger periode er det verre å bli kvitt det. Her bør fokuset være å isolere koloniene for å hindre videre spredning.

Hva kan man gjøre for å unngå spredning til Oslofjorden?

- Båter, fendere og lektere som har stått et sted over lenger tid og skal flyttes, bør sjekkes.
- Slike objekter må ikke flyttes fra et område hvor havnespy allerede finnes uten at det først blir rengjort godt, og på riktig måte. En uke med tørking på land, eller stående i ferskvann i et døgn er mulige rengjøringsmetoder.
- For fritidsbåter: Rens skroget regelmessig for å unngå påvekst. Gjerne bruk gode bunnstoffer for å hindre at ting fester seg.
- Vær observant.
- Ta bilder dersom du ser noe du mistenker er havnespy. Kontakt en spesialist hos Statsforvalteren eller Havforskningsinstituttet.

Kjennetegn på havnespy

- Kremaktig hvit, beige eller oransje i fargen.
- Myk, men også ru å ta på. Ikke porøs som en svamp.
- Uregelmessig struktur. Kolonier på vertikale flater ser ofte dryppende ut.
- Kan forveksles med brødsvamp. Et triks for å identifisere brødsvamp er å lukte på den. Brødsvamp lukter krutt.

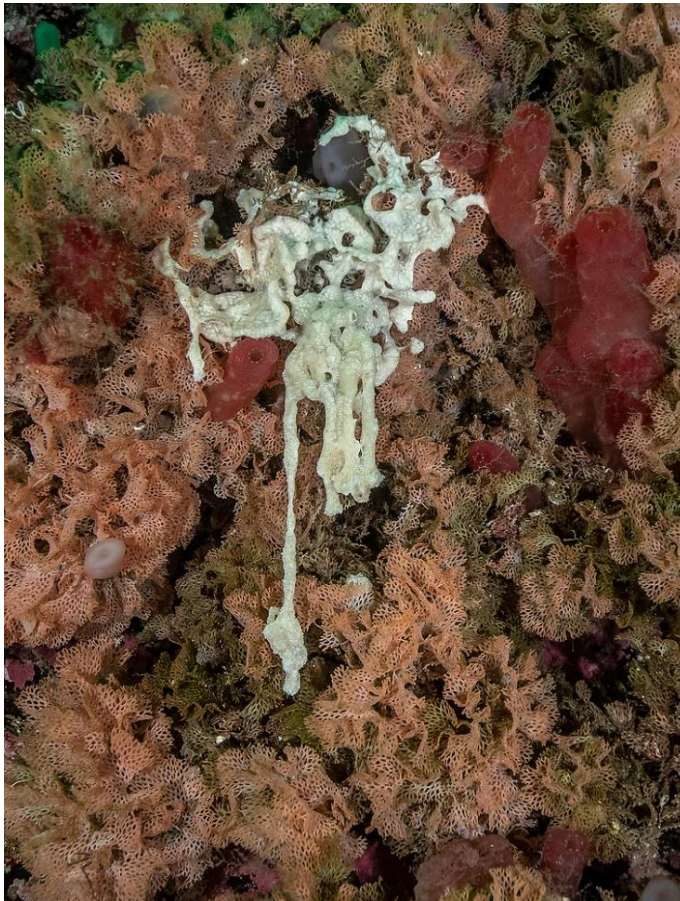

Foto: Rudolf Svensen/Museum Stavanger.

Vitenskapelig navn:	<i>Didemnum vexillum</i>
Opprinnelse:	Nordvest i Stillehavet, sannsynligvis Japan
Risikovurdering som fremmedart:	Svært høy risiko (SE)
Spredning i Norge:	Vestlandet (Egersund i sør til Gulen i nord)
Første funn i Norge:	November 2020 (Engøysundet, Stavanger)